

Vergaderjaar 1991–1992

22 593 (R 1433)

Wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden in verband met het voortzetten van de in het Statuut neergelegde rechtsorden aanzien van Aruba

Nr. 5

VOORLOPIG VERSLAG

Vastgesteld 8 juli 1992

De vaste Commissie voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, heeft de eer over haar voorlopige bevindingen als volgt verslag uit te brengen.

1. Algemeen

1. De leden van de CDA-fractie hadden met meer dan gewone belangstelling kennis genomen van dit wetsvoorstel, dat primair beoogt door schrapping van het huidige artikel 62 van het Statuut, de Koninkrijksrelatie met Aruba ook na 1 januari '96 voort te zetten. Deze leden spraken in beginsel de bereidheid uit een constitutionele relatie in Koninkrijksverband ook met Aruba te continueren, doch zij meende dat een dergelijke beslissing niet los kan worden gezien en niet los kan worden behandeld van de conclusies van de Ronde Tafel Conferentie (RTC), zoals die in 1983 zijn vastgesteld. Het was deze leden opgevallen dat in de memorie van toelichting op het wetsvoorstel deze relatie met de RTC-conclusies eigenlijk niet of nauwelijks aan de orde komt. Zij vroegen derhalve de regering zich terzake nader te verklaren.

De leden van de PvdA-fractie hadden behoefte aan een nadere uiteenzetting van de gestelde «de-ideolisering van het begrip onafhankelijkheid». Er van uitgaande dat bedoeld is «ontideologisering» vroegen zij zich af of – behalve de Caraïbische partners – ook de regering van mening is dat de wijze waarop de landen van het Koninkrijk samenwerken (al dan niet in het kader van een Statuut) wordt bepaald door de wensen van ieder van die landen, en door de instemming daarop verkregen van de andere betrokken landen. Naar de mening van deze leden kan zelfbeschikking inderdaad ook zinvol worden gerealiseerd binnen een constitutioneel verband als het Statuut, doch uitsluitend met instemming van de Caraïbische en van de Nederlandse partners. Slechts wanneer een der partners dit verband zou wensen te verlaten, wordt gebruik gemaakt van het klassieke zelfbeschikkingsrecht waarvoor geen instemming is vereist van de andere partners, behalve ten aanzien van de in de constitutionele regeling van het Statuut vastgelegde modus van

¹ Samenstelling:

Leden: Aarts (CDA), Hermes (CDA), Van Leijenhorst (CDA), E. G. Terpstra (VVD), Buurmeijer (PvdA), Leerling (RPF), De Pree (PvdA), Krajenbrink (CDA), Schartman (CDA), Wiebenga (VVD), voorzitter, Van der Heijden (CDA), Franssen (VVD), Vermeend (PvdA), ondervoorzitter, Nuis (D66), Lilipaly (PvdA), Jurgens (PvdA), Sipkes (Groen Links) en Witkamp-Ockels (PvdA).
Plv. leden: Tegelaar-Boonacker (CDA), Frinking (CDA), E. van Middelkoop (GPV), Dijkstal (VVD), Melkert (PvdA), Van der Vlies (SGP), vacature PvdA, Gualthérie van Weezel (CDA), Bijleveld-Schouten (CDA), Weisglas (VVD) Vreugdenhil (CDA), Wolffensperger (D66), Tommel (D66), vacature PvdA, De Cloe (PvdA), Beckers-de Bruijn (Groen Links) en R. van Middelkoop (PvdA).

besluitvorming die in het betrokken land moet plaatsvinden wil deze onafhankelijkheid rechtsgeldig tot stand komen. Deze leden droegen de mening uit, dat ten aanzien van Aruba deze constitutionele besluitvorming in 1986 op de geëigende wijze heeft plaatsgevonden en dat derhalve – tenzij het Statuut wordt gewijzigd in een vorm als bijvoorbeeld in dit wetsvoorstel wordt voorgesteld – Aruba per 1 januari 1996 van rechtswege het Koninkrijksverband zal hebben verlaten.

De leden van de PvdA-fractie spraken overigens de mening uit, dat Nederland de bereidheid moet hebben ook dan met Aruba een nieuwe vorm van samenwerking tot stand te brengen.

Wordt het Statuut gewijzigd voor 1 januari 1996 dan kan de nieuwe relatie tot Aruba worden gezien binnen het kader van een herziening van de relatie tussen de Koninkrijkspartners. Nu reeds, zonder dat over het geheel van de relaties met en tussen de Caraïbische partners iets is vastgelegd, definitief in te stemmen met wijziging van met name artikel 62 van het Statuut, achten deze leden enigszins prematuur. Zij hebben daarom behoefte aan nader geformaliseerd overleg tussen de Koninkrijkspartners en aan vastlegging van het geheel van hun toekomstige relaties, waaronder de mogelijke regeling van een Solidariteitsfonds, alvorens hun instemming aan dit wetsvoorstel te kunnen geven. Zij nodigden de regering uit daartoe spoedig een initiatief te nemen om de vastlegging van de resultaten daarvan in bindende afspraken tussen de Koninkrijksdelen zó tijdig tot stand te kunnen brengen, dat tijdig voor 1 januari 1996 met de wensen van Aruba tot wijziging van artikel 62 Statuut rekening kan worden gehouden.

De leden van de VVD-fractie hadden met gemengde gevoelens van het wetsvoorstel kennis genomen. Een aantal onderdelen achtten zij onnodig dan wel onwenselijk om in het Statuut voor het Koninkrijk op te nemen. Inzake het hoofdonderdeel – het intrekken van de voor 1996 voorziene onafhankelijkheid van Aruba – achtten zij de toelichting bepaald onvolledig. Dit stelde hun teleur, nu zij de afgelopen jaren in debatten in de Tweede Kamer meermalen hadden aangegeven een ombuiging van het door de regering gevoerde beleid inzake staatkundige aangelegenheden met betrekking tot de Nederlandse Antillen en Aruba wenselijk te achten.

De leden van de fractie van D66 stemden in met het voorstel, artikel 62 van het Statuut te schrappen en daarmee de voorbereiding van onafhankelijkheid van Aruba in 1996 stop te zetten. Zij merkten op dat ze bij verschillende gelegenheden op de wenselijkheid hiervan hadden gewezen, en toonden zich verheugd dat deze beslissing nu bijtijds lijkt te kunnen vallen.

De leden van de Groen Links-fractie konden zich in algemene zin vinden in de voorliggende wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. Deze leden achtten het een goede zaak dat in deze wijziging zoveel mogelijk voldaan is aan de wens van Aruba tot voortzetting van de Koninkrijksband. Niettemin realiseerden deze leden zich dat een dergelijke wijziging van het Statuut een aantal problemen kan veroorzaken in relatie met een eventueel streven van andere eilanden om, analoog aan Aruba, een «status aparte» te verwerven. In die zin betreunden deze leden het feit dat dit voorliggende wetsvoorstel een ongeclouseerd karakter draagt. In hoeverre vormt dit een belemmering om een hechtere onderlinge samenwerking en solidariteit tussen de verschillende eilanden van de grond te krijgen? Bestaat nog de mogelijkheid om in de toekomst de status aparte van Aruba duidelijk ter discussie te stellen gegeven het feit dat de legitimatie ervan weggevallen is door het voorliggende voorstel? De leden beseffen dat indien de status aparte van Aruba niet duidelijk ter discussie wordt gesteld het bijna

onmogelijk zal zijn om een aanvaardbare argumentatie op te bouwen, de status aparte aan een van de andere eilandgebieden te onthouden indien ze dat zouden wensen.

De leden van de fractie van de SGP hadden kennisgenomen van het voorliggende wetsvoorstel. Deze leden stelden dat tegen voortzetting van de Koninkrijksrelatie met Aruba op zich geen bezwaar bestaat.

Zij onderstreepten echter dat voortzetting van die relatie ook na 1 januari 1996 wederzijdse verplichtingen schept. Deze leden vroegen of de regering deze benadering deelt en zo ja, welke consequenties zij hieraan dan verbindt.

In dit verband wilden de hier aan het woord zijnde leden weten welke invulling Aruba thans geeft aan artikel 36 van het Statuut. Betekent het schrappen van artikel 62 van het Statuut dat artikel 36 voor wat betreft Aruba een nieuwe impuls zal krijgen? Zo ja, waaruit zal dat dan kunnen blijken, zo vroegen deze leden.

De leden van de GPV-fractie hadden met gemengde gevoelens kennisgenomen van de inhoud van het voorstel van rijkswet. Zij constateerden dat vooralsnog uiterst moeizaam voortgang wordt gemaakt met het proces van het vinden van een voor alle partijen bevredigende constitutionele orde binnen het Koninkrijk. Zij betreurden het dat de «Schets van een Gemeenebestconstitutie voor het Koninkrijk der Nederlanden» is blijven steken in de discussiefase en nog geen basis heeft kunnen zijn voor een meer permanente oplossing.

Het lid van de RPF-fractie had met grote verbazing kennisgenomen van het voorstel het Statuut voor het Koninkrijk te wijzigen om daarmee de voor 1 januari 1996 vastgestelde onafhankelijkheid van het land Aruba ongedaan te maken. Vanzelfsprekend kwam het voorstel op zich niet onverwacht, gelet op de reeds twee jaren geleden opgestelde «Schets van een Gemeenebestconstitutie voor het Koninkrijk der Nederlanden». In die «Schets» dook plotseling het niet laten doorgaan van de onafhankelijkheid van Aruba op. Sindsdien is er in de Tweede Kamer enkele keren over de Schets gesproken, zo merkte dit lid op, maar het was dit lid nooit duidelijk geworden, dat de Kamer in meerderheid met die plannen en daarmee evenmin met het niet laten doorgaan van de onafhankelijkheid van Aruba had ingestemd. Hij vroeg de regering of zij die overtuiging wel was toegedaan en de wijziging van het Statuut nog alleen als een formaliteit beschouwde. Het was het lid van de RPF-fractie verder onduidelijk dat de voorgestelde wijzigingen in het Statuut vooruit zouden lopen op een meeromvattende vernieuwing van de Koninkrijksband. Welke vernieuwingen heeft de regering op het oog?

De verbazing waarover dit lid in het begin van zijn bijdrage sprak, betrof enerzijds de inhoud van het voorstel zelf in relatie tot de toch heldere afspraken en besluiten gemaakt tijdens de Ronde Tafel Conferentie van 1983 en anderzijds was hij verbaasd over het feit, dat het voorstel tot wijziging van het Statuut van zo'n summiere toelichting was voorzien. Hij vroeg de regering uitvoerig uit de doeken te doen wat nu precies de aanleiding is om het ingrijpende besluit de onafhankelijkheid van Aruba niet conform afspraken door te zetten. Lag het initiatief bij de regering van Aruba en zo ja, wanneer heeft de regering van Aruba haar wensen op dit punt voor het eerst kenbaar gemaakt? Heeft de regering er toen aan herinnerd, dat de voorganger van de minister bij de plenaire behandeling van de statuutswijziging nadrukkelijk heeft gesteld dat er voor Aruba geen weg terug meer zou zijn? Zo ja, waarom is dan niet aan dit standpunt vastgehouden en zo nee, wat is dan de reden van de regering om een draai van 180 graden te maken in het beleid met betrekking tot de Nederlandse Antillen, zo vroeg het hier aan het woord zijnde lid.

2. Voortzetten statutaire band met Aruba

In de eerste plaats vroegen de leden van de CDA-fractie aandacht voor het in het geding zijnde recht van elk der eilanden op zelfbeschikking. Zij stelden vast, onder andere aan de hand van hun ervaringen tijdens de jongste Contactplan-bijeenkomsten, dat de opvattingen van de Koninkrijkspartners in dezen niet geheel parallel lopen. Naar de opvatting van deze leden kan dit zelfbeschikkingsrecht de beslissing meebrengen om buiten het Koninkrijk te treden en volkenrechtelijk onafhankelijk te worden, alsook de beslissing om binnen het Koninkrijk te blijven. Blijkens conclusie 1 van de RTC van 1983 werd de definitieve keuze van het eilandsgebied Aruba voor de onafhankelijkheid in 1996, aanvaard, zij het dat voordien een toetsingsconferentie zou worden gehouden tussen het Koninkrijk en Aruba wanneer er behoefte zou bestaan «om de datum van de onafhankelijkheid van Aruba eventueel nader te bezien in het licht van de staatkundige ontwikkelingen tussen de landen van het Koninkrijk» (conclusie 2). Als overgangperiode naar de onafhankelijkheid in 1996 werd door de aan de Ronde Tafel Conferentie deelnemende partijen aan Aruba de «status aparte» verleend, d.w.z. een volwaardige positie van land binnen het Koninkrijk op de grondslag van het Statuut (conclusie 4).

De leden van de CDA-fractie stelden vast dat Aruba kennelijk zijn oorspronkelijke keuze voor onafhankelijkheid in 1996 wenst te herzien. De uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht leidt thans tot de nadrukkelijke wens voorshands in het Koninkrijk te blijven. Deze leden achtten het als zodanig minder wenselijk dat tegengestelde beslissingen inzake de uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht elkaar zo snel opvolgen. Zij brachten in herinnering de gevleugelde uitspraak dat het Koninkrijk geen duiventil is. Zij meenden evenwel dat – ook binnen het kader van de RTC-conclusies – de thans voorliggende wens van Aruba om binnen het Koninkrijk te blijven behoorde te worden geaccepteerd. De wijze waarop daaraan vorm zou moeten worden gegeven zagen zij echter niet als een zaak van zelfbeschikking, doch als een aangelegenheid waarover de partners in het Koninkrijksverband met elkaar overleg dienen te plegen en overeenstemming dienen te bereiken. Ook de leden van de CDA-fractie meenden daarom dat, alvorens in finale zin over dit wetsontwerp wordt besloten, tripartiet overleg (en overeenstemming) nodig is, in de lijn waarvan sprake was op de eerdergenoemde RTC.

De leden van de CDA-fractie meenden dan ook dat het noodzakelijk is meer inzicht te hebben in de constitutionele wijze waarop Aruba in het Koninkrijk verder zou willen en kunnen bestaan. Eenvoudige voortzetting van de huidige «status aparte» ligt indachtig de RTC-conclusies, niet voor de hand, zo meenden zij. Een status als land binnen het Koninkrijk blijft denkbaar, maar dan rijst wel de vraag naar de meer precieze relatie met de andere partners. Naast een (wettelijke) regeling van het zogenaamde Solidariteitsfonds dient naar de mening van deze leden nadrukkelijk inhoud te worden gegeven aan een samenwerkingsverband in de vorm van een Unie, waarvan reeds sprake is in conclusie nr. 7 van de RTC van 1983.

Deze leden achtten bijvoorbeeld veel meer dan thans het geval is, gemeenschappelijke wetgeving op burgerrechtelijk, strafrechtelijk, handelsrechtelijk en fiscaal terrein zeer gewenst. Ook eenheid in valuta verdient volgens deze leden ernstige overweging. Met behoud van economische zelfstandigheid zou meer in het algemeen op diverse terreinen nauw kunnen worden samengewerkt, aldus de leden van de CDA-fractie.

Naar aanleiding van de zin «Van Nederlandse zijde werd medio 1990 toegezegd na overleg met de regering van de Nederlandse Antillen een voorstel van rijkswet tot wijziging van artikel 62 van het Statuut voor te bereiden, vooruitlopend op een algemene herziening van het Statuut.» wensten de leden van de PvdA-fractie de volgende vragen aan de regering voor te leggen:

- Kan nader en precies omschreven worden wie bedoeld worden met «van Nederlandse zijde»?
- Had de regering ten tijde van deze toezegging aanwijzingen dat een dergelijk voorstel van rijkswet zou kunnen rekenen op steun bij een meerderheid in beide Kamers van de Staten-Generaal?
- Wat is in het overleg terzake met de Arubaanse en Nederlands-Antilliaanse regering door de Nederlandse regering medegedeeld over de noodzaak om de goedkeuring van de Staten-Generaal te verwerven voor zo'n rijkswet, en over de mate van waarschijnlijkheid dat die goedkeuring zou worden verworven?
- Wat was het standpunt van de regering van de Nederlandse Antillen in het hier gememoreerde overleg, dus voorafgaand aan de toezegging van medio 1990?
- Wil de regering een reactie geven op de kritiek van de Antilliaanse en Nederlandse delegaties op de gevolgd procedure bij de voorbereiding van dit voorstel van rijkswet, zoals is neergelegd in de Slotverklaring van de Contactplanontmoeting 1992, gedateerd 5 juni 1992?
- Kan ook een reactie gegeven worden op de andere standpunten van drie Contactplandelegaties, zoals neergelegd in het hoofdstuk 1. «Staatkundige aspecten» van deze Slotverklaring van 5 juni jl.?

De leden van de VVD-fractie stelden dat in hoofdzaak hun kritiek op het volgende neer komt. Door de onafhankelijkheid van het land Aruba in te trekken zonder aan te geven hoe de bestuurlijke verhoudingen tussen Nederland, Aruba, de Nederlandse Antillen en derzelve eilanden daarna zullen zijn, kunnen hoogst ongewenste ontwikkelingen gaan plaatsvinden. Deze leden wezen op de door alle politieke partijen op Curaçao nagestreefde «zelfstandige positie» voor het eilandgebied Curaçao binnen het Koninkrijk. Het gevolg van het aannemen van het onderhavige wetsvoorstel zoals het voorligt zal zijn, dat de status aparte voor Aruba binnen het Koninkrijk als eindmodel zal gaan gelden. Maar hoe zal de regering dan de brede wens op Curaçao om een soortgelijke positie te bewerkstelligen kunnen afwijzen? Welke argumenten heeft de regering terzake? Erkent de regering dat aldus het uiteenvallen van de Nederlandse Antillen als bestuurlijke eenheid onstuitbaar zal zijn? Hoe zou de regering dat dan willen voorkomen? Wat is haar beleid terzake? Waarom is over deze majeure aangelegenheid in de toelichting bij het wetsvoorstel met geen woord gerept? Kan de regering zich voorstellen dat men ook in de andere rijkdelen hierover graag meer duidelijkheid zal willen hebben? De leden van de VVD-fractie wezen erop dat de «Schets voor een Gemenebestconstitutie» van maart 1990 niet allerwegen instemming heeft gewekt. Zij zelf vonden daarin de voorgestelde tweedeling van de Nederlandse Antillen in een bovenwinds land en een benedenwinds land bepaald ongewenst. Ten eerste vanwege de kleine schaal van het bovenwindse land, maar zeker ook vanwege de gebrekkige bestuursvoering op het eilandgebied Sint Maarten. In de «Schets» worden ook geen alternatieven voor het gepresenteerde model gegeven. Tevens ontbraken het financiële element, het volkenrechtelijke element en een beschouwing over de staatkundige positie van de andere rijkdelen in verband met de verdergaande Europese eenwording. De leden aan het woord maakten zich kortom zorgen over de uitkomsten van de nu door de regering bewandelde weg. Er doemt een impasse op, zo duchtten zij.

De leden van de VVD-fractie herinnerden eraan, dat met het intrekken

van de voor Aruba voorziene onafhankelijkheid het hart uit het pakket afspraken van de Ronde Tafel Conferentie van 1983 wordt weggehaald. Zij achtten het in hoge mate onwenselijk dat dit zal gebeuren zonder dat aan de gevolgen voor de andere RTC-afspraken aandacht wordt besteed. Zij wezen op conclusie 2 van de RTC van 1983, die behelst dat voor 1996 een toetsingsconferentie zal worden gehouden om de datum van de onafhankelijkheid van Aruba eventueel nader te bezien in het licht van de staatkundige ontwikkelingen tussen de landen van het Koninkrijk. Die staatkundige ontwikkelingen zijn er volop, zo stelden deze leden. Wanneer denkt de regering de bedoelde toetsingsconferentie te houden? Waarom heeft zij deze toetsingsconferentie niet gehouden voor de indiening van het onderhavige wetsvoorstel? De leden van de VVD-regering bevalen de regering aan een dergelijke conferentie binnen redelijke termijn te houden en deze te laten voorbereiden door een Koninkrijkswerkgroep. Deze werkgroep zou zich dan vooral moeten beraden op voorstellen inzake de toekomstige staatkundige verhoudingen tussen Nederland en de zes overzeese eilandgebieden. Naar hun mening zou dat een weg kunnen zijn om een impasse als boven geschetst te voorkomen en te geraken tot werkelijk vernieuwde staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk, aldus de leden van de VVD-fractie.

Ook volgens de leden van de SGP-fractie moet voorkomen worden dat binnen het Koninkrijk een proces van staatkundige versplintering optreedt, waarbij de diverse eilanden van de Nederlandse Antillen elk een «status aparte» claimen. In hoeverre kan dit wetsvoorstel daar onbedoeld toe bijdragen, zo vroegen ook deze leden. Zij wezen op het feit dat het onderhavige wetsvoorstel de status aparte van Aruba continueert, terwijl deze indertijd nadrukkelijk was toegekend in verband met de toekomstige losmaking van de band met het Koninkrijk. Kan worden aangegeven hoe door de Nederlandse Antillen en in het bijzonder door het eilandgebied Curaçao, wordt aangekeken tegen voortzetting van de status aparte van Aruba? In hoeverre zou Curaçao hieraan een argument kunnen ontleenen om eveneens een meer zelfstandige plaats binnen het Koninkrijk te claimen, zo vroegen deze leden.

De leden van de GPV-fractie konden instemmen met het laten vervallen van artikel 62 van het Statuut, waarin de beëindiging van de Koninkrijksband met Aruba was geregeld. Gebiedt overigens deze belangrijke beslissing thans niet te erkennen dat destijds te weinig doordacht op termijn aan Aruba volkenrechtelijke onafhankelijkheid werd verleend? Is dit ook geen reden om zeer voorzichtig te zijn met een opvatting van het zelfbeschikkingsrecht, waarin een recht op secessie is opgenomen? Deze leden achtten het een goede zaak dat is besloten de fundamentele kenmerken van de rechtsorde zoals die vastligt in het Statuut te handhaven.

In 1983 is besloten Aruba de status aparte te geven binnen het Koninkrijk onder uitdrukkelijke voorwaarde dat Aruba per 1 januari 1996 zich uit het Koninkrijk der Nederlanden zou losmaken, aldus het lid van de RPF-fractie. Het was het uiteindelijke compromis, waarmee aan de uitdrukkelijke wens van Aruba tegemoet werd gekomen om in een wat lossere relatie tot Curaçao te kunnen opereren. Aruba kreeg vanaf 1 januari 1986 (toen de status aparte inging) tot 1 januari 1996 de tijd zich grondig op de onafhankelijkheid voor te bereiden. Heeft de regering de indruk, dat de regering van Aruba zich daartoe met alle beschikbare middelen heeft ingezet, zo vroeg het lid van de RPF-fractie. En als de pogingen zijn gedaan, wat was daarvan het effect en zo nee, waarom heeft de Koninkrijksregering Aruba dan niet keer op keer gemaand

serieus aan de slag te gaan? Dit lid vroeg of zijn indruk juist is, dat Aruba in 1983 nolens volens de condities inzake onafhankelijkheid per 1996 heeft geslikt om hoe dan ook de status aparte te bereiken, terwijl eerder het eilandsbestuur en later de regering van Aruba de onafhankelijkheid nooit serieus heeft genomen! Wie dan leeft, die dan zorgt, lijkt te zijn gedacht. Is die indruk juist en hoe geloofwaardig zijn dan parlementair genomen besluiten, zo vroeg dit lid. Nu wordt voorgesteld het Statuut zodanig te wijzigen, dat de onafhankelijkheid van Aruba wordt geschrapt en de band met het Koninkrijk wordt bestendigd, vroeg het lid van de RPF-fractie welke condities de Nederlandse regering daaraan heeft gesteld. Met andere woorden, welke prijs moet Aruba betalen om de Statuutswijziging aanvaardbaar te maken? Voor wat, hoort wat! Ook het lid van de RPF-fractie had in de memorie van toelichting een uitgebreide uiteenzetting verwacht inzake de figuur van de status aparte. Hij vroeg daar door middel van dit verslag alsnog om. Was deze figuur in het Koninkrijk tot nu toe geheel onbekend, de status aparte van Aruba leek slechts van tijdelijke aard. Nu de regering een dergelijke positie van Aruba een meer permanent karakter wil geven, vroeg dit lid naar een meer uitgebreide beschouwing. Belangrijk is te weten aan welke voorwaarden moet worden voldaan om een status aparte te kunnen claimen binnen het Koninkrijk. Dit lid vroeg tevens of het nog verschil maakt of een status aparte in de Antillen wordt aangevraagd of in Nederland (bijv. Friesland, Texel).

Het lid van de RPF-fractie had er zich over verbaasd, dat dit wetsvoorstel is ingediend, zonder dat nu met alle betrokken partijen is gesproken. Verder merkte het lid van de RPF-fractie op dat tijdens de Ronde Tafel Conferentie van maart 1983 er acht partijen (Nederland, de Nederlandse Antillen, Aruba en de andere vijf eilandgebieden van de Nederlandse Antillen) aanwezig waren. Was het dan ook niet gewenst om de beëindiging van deze status te bespreken met dezelfde acht partijen? Ook meende dit lid dat alvorens het Statuut wordt gewijzigd, zodat de onafhankelijkheid van Aruba per 1 januari 1996 komt te vervallen, eerst een deugdelijke regeling behoort te zijn gemaakt om de vijf eilanden van de Nederlandse Antillen bijeen te houden.

Welke gevolgen kan de voorgestelde wijziging van het Statuut hebben voor de bestuurlijke eenheid van de Antillen van de Vijf? Was het de regering bekend, dat Curaçao alleen met de wijziging zal instemmen als ook dit eiland de status aparte wordt toegestaan, dan wel die positie zal claimen? Welke consequenties heeft dit voor de bestuurlijke eenheid van de Nederlandse Antillen? Dit lid vroeg of is overwogen de wens van Aruba in die zin te honoreren, dat de oude situatie wordt hersteld en Aruba terugkeert naar de Antillen van de Zes. Zo nee, waarom niet? Met een grondige herziening en modernisering van het Statuut waarvoor dit lid wilde pleiten, zou toch een structuur kunnen worden bedacht die de animositeit tussen Aruba en Curaçao niet doet herleven? Wil de regering deze optie nog eens serieus onder ogen zien, zo vroeg het hier aan het woord zijnde lid. Het lid van de RPF-fractie merkte voorts op dat in het huidige Statuut niet over secessierecht wordt gesproken. Wel is in 1985 bepaald dat per 1 januari 1996 Aruba uit het Koninkrijk zou treden. Het ongedaan maken van deze onafhankelijkheid vereist een wijziging van het Statuut. Zou het, gegeven deze tijdrovende procedure, niet beter zijn om een secessierecht in het Statuut op te nemen?

Het lid van de RPF-fractie meende dat de Nederlandse regering strengere eisen zou moeten stellen bij honorering van het Arubaanse verzoek om in het Koninkrijk der Nederlanden te blijven. Hij dacht met name aan meer regels op het gebied van onderwijs, sociale voorzieningen en belastingen. De Arubaanse rechtsorde moest dus naar zijn mening meer afgestemd worden op die van de Nederlandse. Een meer uniforme wetgeving op het terrein van het strafrecht en het civiele recht

is naar zijn opvatting gewenst. Dat geldt ook voor de gebieden van de vennootschaps- en inkomstenbelasting.

Tevens informeerde dit lid naar de financiële consequenties voor de ontwikkelingssamenwerking. In hoeverre wordt de hulp die in het kader van de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking naar Aruba gaat, bij het niet doorgaan van de onafhankelijkheid stopgezet of verminderd?

3. Verzelfstandiging mogelijkheid tot beëindiging Koninkrijksverband

Sprekend over het zelfbeschikkingsrecht vroegen de leden van de CDA-fractie zich af hoe de formuleringen van de artikelen 58 t/m 60 van het wetsvoorstel zich verhouden tot de wijze waarop in het kader van de Verenigde Naties over het zelfbeschikkingsrecht wordt gesproken. In hoeverre kunnen en behoren condities als hier bedoeld, worden gesteld wanneer het gaat over de uitoefening van het recht op zelfbeschikking, zo vroegen deze leden. Overigens vroegen zij zich af of het verstandig is voor Aruba en de Nederlandse Antillen een verschillende procedure te creëren voor een (eventuele) beëindiging van de Koninkrijksrelatie.

Waarom, vroegen de leden van de PvdA-fractie, heeft de regering in dit wetsvoorstel gekozen voor een constructie waarin (de bevolking van) Aruba «te allen tijde» alsnog zelf kan kiezen voor een onafhankelijke status? Is de mogelijkheid overwogen van een constructie, waarin het betreffende land, hier Aruba, slechts één keer in een bepaalde periode (bijvoorbeeld van 10 jaar) de mogelijkheid heeft op eigen initiatief de beëindiging van de Koninkrijksband aan de orde te stellen? Wil de regering de voor- en nadelen die haars inziens aan beide constructies kleven naast elkaar zetten?

In hoeverre is hier het zelfbeschikkingsrecht, zoals dat in het volkenrecht erkenning heeft gekregen, maatgevend, vroegen de leden van de PvdA-fractie ook.

De leden van de VVD-fractie waren niet gelukkig met de voorgestelde bepalingen inzake de uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht door Aruba. Om te beginnen hadden zij er bezwaar tegen dat zulks alleen voor Aruba geregeld wordt. Weliswaar koersen de andere eilanden nu niet naar onafhankelijkheid, maar dat kan natuurlijk elk moment veranderen. Zij hebben evenwel net zoals Aruba het recht daarop. Zo is het althans tijdens de RTC van 1983 erkend. Dat zo zijnde dient een eventuele procedure-regeling niet exclusief voor één eiland dan wel gebiedsdeel in het Statuut te worden opgenomen. Daar staat tegenover, dat de kern van de afspraken van de RTC van 1983 is weggenomen doordat Aruba wil terugkomen op de door haar bij die gelegenheid verkregen onafhankelijkheid op termijn. Deze wending zou toch moeten kunnen leiden tot een hernieuwde intensieve discussie over de inhoud van het zelfbeschikkingsrecht? Moet dit recht zelfs gelden voor de allerkleinste eilanden? Hoe is de opstelling van de Verenigde Naties terzake? Hoe verhoudt zich een en ander tot de recente internationale praktijk met betrekking tot het zelfbeschikkingsrecht? Hoe verhoudt het zelfbeschikkingsrecht van elk der eilanden zich tot dat van de Basken en de Koerden, om een paar voorbeelden te noemen? En hoe stelden de Verenigde Naties zich op bij het verkrijgen van de onafhankelijkheid van eilandengroepen als de Kiribati en de Comoren?

De leden van de VVD-fractie achtten een nieuwe bezinning op het zelfbeschikkingsrecht niet alleen voor de hand liggend. Deze is ook onontkoombaar, nu vooral van Nederlands-Antilliaanse kant lijkt te worden uitgegaan van een andere inhoud en uitleg van dit begrip dan van Nederlandse kant. Deze leden verwezen daartoe naar de slotver-

klaring van de recente parlementaire ontmoeting van de leden van de Staten van Aruba, van de Staten van de Nederlandse Antillen en van de Staten-Generaal (gedateerd 5 juni 1992). De Nederlands-Antilliaanse delegatie bracht daarbij naar voren moeite te hebben met de wijze waarop de toelichting op de voorgestelde nieuwe artikelen 58 t/m 60 Statuut is geformuleerd.

Naar de mening van die delegatie is het zeer de vraag of men, volgens de normen van het internationale recht, voorwaarden mag stellen met betrekking tot de wijze van uitoefening van het zelfbeschikkingsrecht, zoals bij die artikelen gedaan. De leden van de VVD-fractie neigen ertoe het ermee eens te zijn. Maar ook langs andere weg kan men grote vraagtekens zetten bij de voorgestelde bepalingen. Welk recht heeft een staat om aan het verkrijgen van de onafhankelijkheid van een afhankelijk gebiedsdeel verdergaande procedurele eisen te stellen dan de Verenigde Naties aanvaarden?

Voorts stelde de Nederlands-Antilliaanse delegatie, dat het zelfbeschikkingsrecht tevens kan uitmonden in het eenzijdig bepalen door het voormalige gebiedsdeel van een staatkundige positie binnen het Koninkrijk. De leden van de VVD-fractie menen dat hier sprake is van een onduidelijkheid. Zij menen dat deze stelling als volgt benaderd moet worden: opteert een voormalig gebiedsdeel voor onafhankelijkheid, dan kan het op grond van de internationale doctrine onder zekere voorwaarden daartoe zelf beslissen. Wil het gebiedsdeel binnen het oude staatsverband blijven, dan zal dat in het algemeen mogelijk zijn. Maar over de vorm waarin de staatkundige betrekkingen alsdan gezet moeten worden kunnen in dat geval ook de andere partners – waaronder het moederland – meebeslissen. Deze leden vroegen de regering hierover haar mening te geven. Dit achtten zij van groot belang, omdat – indien de Nederlands-Antilliaanse uitleg van het zelfbeschikkingsrecht gevolgd zou worden – Curaçao op grond daarvan eigenstandig zou kunnen opteren voor een aparte status binnen het Koninkrijk. Voor de andere eilanden zou dat dan uiteraard eveneens gelden. Dat dat ongewenst zou zijn, hoefden de leden aan het woord nauwelijks te benadrukken, zo stelden zij.

De Nederlands-Antilliaanse delegatie merkte in genoemde Slotverklaring tevens op: «Men neemt in een regeling als het Statuut geen bepalingen op die slechts voor één van de rijksdelen gaan gelden zonder dat die daarna enige invloed zullen hebben in het geval hetzelfde geregeld gaat worden voor een ander deel van het Koninkrijk, in casu de eilanden van de Nederlandse Antillen». De leden van de VVD-fractie sloten zich ook bij deze bedenkingen aan. Om al deze redenen achtten zij opnemng van de voorgestelde bepalingen in dit wetsvoorstel ongewenst. Het zou goed zijn als de betekenis en inhoud van het zelfbeschikkingsrecht, nu er binnen het Koninkrijk zo verschillend over gedacht lijkt te worden, mede aan de orde worden gesteld op de door hen bepleite toetsingsconferentie. De eveneens door hen voorgestelde Koninkrijkswerkgroep zou zich daarover uiteraard moeten buigen, aldus deze leden.

De wijze waarop een eventueel uittreden van Aruba uit het Koninkrijk is geregeld in de voorgestelde artikelen 58, 59 en 60, sprak de leden van D66 zeer aan door haar zorgvuldigheid, en ook door het passende gebruik dat van het referendum wordt gemaakt, namelijk als bindend correctief op een reeds door de Staten goedgekeurde landsverordening. Niettemin vroegen zij zich af waarom deze procedure reeds thans moet worden vastgelegd, aangezien dit tot gevolg heeft dat er verschillende uittredingsregels gaan gelden voor Aruba en voor de Nederlandse Antillen. Welke redenen heeft de regering om met deze wijziging niet te wachten op de aangekondigde herziening van de statutaire verhoudingen?

Tenslotte vroegen ook deze leden hoe de voorgestelde procedure in de artikelen 58, 59 en 60 en de toelichting daarop zich verhoudt tot de interpretatie die door de Verenigde Naties aan het zelfbeschikkingsrecht wordt gegeven.

Ook de leden van de Groen Links-fractie vroegen wat in de memorie van toelichting precies bedoeld wordt met een «bevestigend referendum». In hoeverre zou een dergelijk referendum een bindend karakter kunnen hebben? Bestaat de mogelijkheid om een referendum uit te schrijven zonder dat eerst in de Staten van Aruba besluitvorming heeft plaatsgevonden omtrent het kiezen van een onafhankelijke status, vroegen deze leden.

De leden van de GPV-fractie hadden grote moeite met de aanvulling van het Statuut met de artikelen 58 tot en met 60. Zij vonden het moeilijk te begrijpen dat, nadat Aruba terug is gekomen van het eerder in het Statuut neergelegde voornemen tot onafhankelijkheid, dat land nu in het Statuut een recht op secessie krijgt. Op grond van welke argumenten zijn Nederland en de Nederlandse Antillen kennelijk akkoord gegaan met het uitgangspunt dat Aruba te allen tijde alsnog zelf kan kiezen voor een onafhankelijke status? Wat is overigens de realiteitswaarde van deze bepalingen? Waarom moet in het Statuut voor Aruba een recht op secessie worden opgenomen met procedurele waarborgen die «een weloverwogen beslissing» (memorie van toelichting, blz. 3) mogelijk maken, terwijl toch moeilijk te weerspreken valt dat de eerder genomen beslissing om artikel 62 van het Statuut te schrappen als weloverwogen kan worden aangemerkt? Deze leden wilden niet ten principale de mogelijkheid van een onafhankelijkheid van Aruba uitsluiten, maar het was hun niet duidelijk waarom een zodanig besluit niet meer zou moeten worden genomen met inachtneming van de procedure van artikel 55 van het Statuut, waarbij overeenstemming tussen de partners noodzakelijk is. En als aan Aruba een recht op secessie wordt verleend, waarom zou een zelfde recht ook niet worden verleend aan de Nederlandse Antillen of Nederland? Dat zou naar het oordeel van deze leden met evenzoveel recht kunnen worden bepleit, maar het zou even onverstandig zijn. Deze leden herinnerden er nog aan dat destijds bij de opstelling van het Statuut zeer wel overwogen geen secessierecht in het Statuut is opgenomen. Hoe denkt de regering daar nu over?

Ook het lid van de RPF-fractie vroeg de regering nader in te gaan op het begrip zelfbeschikking. Hij wees hierbij met name naar de mening van de regering dat zelfbeschikking ook zinvol kan worden gerealiseerd in een constitutioneel verband met Nederland. Wat moet worden verstaan onder de term «zelfbeschikking»? En wat is «zinvol»? In dit kader vroeg hij ook om verduidelijking van de zienswijze van de regering dat het zelfbeschikkingsrecht praktisch zou worden benaderd.

Gelet op de ontwikkelingen in het vroegere Joego-Slavië, Tsjecho-Slowakije en de strijd van minderheden in de diverse GOS-republieken had dit lid eerder de indruk dat tegenwoordig meer sprake is van een re-ideologisering en een dogmatische benadering van de opvattingen over zelfbeschikking. Betekent zelfbeschikking dat de status aparte van Aruba een permanent karakter zal krijgen, vroeg dit lid al eerder. Voorts vroeg het lid van de RPF-fractie om een nadere toelichting van de zinsnede, waarin wordt verklaard dat de regering bereid is tot voortzetting van een constitutionele relatie vanwege de de-ideologisering van het begrip onafhankelijkheid. Maar wat wordt exact onder onafhankelijkheid verstaan? Het lid van de RPF-fractie veronderstelde dat onafhan-

kelijkheid niet hetzelfde is als de term soevereiniteit. Anderzijds erkende dit lid dat soevereiniteit van een staat in volkenrechtelijke zin geen onafhankelijkheid in hoefde te houden. Hij haalde, in het Caraïbisch gebied blijvend, het voorbeeld aan dat de Amerikaanse regering op grond van het Verdrag van Havanna in de periode 1906-1909 het onafhankelijke Cuba militair bezette.

4. Voorziening ten behoeve van Bonaire, Saba en St. Eustatius

De leden van de PvdA-fractie zouden het prijs stellen als de regering hier ter gelegenheid van beide voorstellen van rijkswet alsnog een compleet samenvattend overzicht gaf van het pakket van RTC-afspraken uit 1983, en niet alleen van die betreffende het Solidariteitsfonds.

Met de voorgestelde opnemings van een bepaling in het Statuut inzake een (solidariteits)fonds waren de leden van de VVD-fractie evenmin gelukkig. Op grond van de RTC van 1983 was zulks niet nodig. Maar daar kwam bij, zo stelden deze leden, dat een Solidariteitsfonds er moest komen in verband met het totaalpakket aan afspraken rond het verkrijgen van de onafhankelijkheid voor Aruba op termijn. Nu de kern van deze afspraken vervalt is nadere bezinning over de toekomstige staatkundige positie tussen alle rijksdelen en eilanden dringend gewenst. Het is niet goed daarop statutair vooruit te lopen. Als derde reden voor hun bezwaren tegen de voorgestelde bepaling verwezen deze leden naar hun inbreng bij het wetsvoorstel regelende het Solidariteitsfonds. Zij vermeldden daarin hun bezwaren tegen de bij de RTC van 1983 getroffen afspraken op dit vlak. Dat Nederland daaraan gebonden is totdat een nadere voorziening is getroffen konden zij zich voorstellen. Maar het ging hun te ver een dergelijke, op zichzelf niet wenselijke regeling ook statutair vast te nagelen.

Uit de Slotverklaring van de Contactplanontmoeting, van 5 juni 1992, blijkt dat zowel de Staten van de Nederlandse Antillen als de Staten-Generaal nog steeds moeite hebben met de opstelling van Aruba inzake de vormgeving van de solidariteit tussen de eilanden, aldus de leden van de SGP-fractie. Aruba zou zich niet willen bemoeien met de interne zaken van de ontvangende landen.

De hier aan het woord zijnde leden wilden van de regering weten in hoeverre Aruba een wezenlijke betrokkenheid ten toon spreidt bij de verdere cultivering van de betrekkingen tussen de onderscheiden delen van het Koninkrijk. Het kan immers niet zo zijn dat er slechts sprake is van een pro forma deel uit maken van het Koninkrijk. Deelt de regering deze opvatting, zo vroegen deze leden.

Het lid van de RPF-fractie wilde een opmerking plaatsen over de procedure. Hij vond het namelijk belangrijk dat de parlementaire behandeling van deze wijziging gelijktijdig met het voorstel van Rijkswet inzake de regeling van het Solidariteitsfonds (kamerstuk nr. 22 594) plaatsvindt. Tijdens de Ronde Tafel Conferentie van 1983 is een pakket maatregelen tot stand gekomen, waarvan een van de afspraken was om tot de oprichting van een Solidariteitsfonds te komen. Hij vroeg zich af of de oprichting van dit fonds onlosmakelijk aan de onafhankelijkheid van Aruba was verbonden. Wat gaat er gebeuren als per 1 januari 1996 geen oplossing is gevonden voor de kwestie-Aruba, vroeg dit lid.

5. Herziening van de statutaire verhoudingen

De leden van de CDA-fractie deelden de opvatting dat het Statuut in meer brede zin aan herziening toe is. Daarbij komt specifiek aan de orde

hoe de Koninkrijkspartners zich ten opzichte van elkaar en ten opzichte van het Koninkrijk als geheel verhouden. Daarbij zal uiteraard, zo meenden zij, ook de staatkundige herstructurering van de Nederlandse Antillen een grote rol spelen, waarvoor praktische en werkbare oplossingen gevonden moeten worden. Een dergelijke herziening zal meer tijd vragen, zo realiseerden deze leden zich.

Zij drongen evenwel aan op de nodige spoed, daar besluitvorming met name ten aanzien van de staatkundige herstructurering van de Nederlandse Antillen (die ook reeds voorzien was in conclusie 6 van de RTC van 1983) al te lang op zich heeft laten wachten. Tegen deze achtergrond vroegen zij zich af wat er van de «Gemengde werkgroep modernisering Statuut» verwacht mocht worden. De leden van de CDA-fractie waren in beginsel bereid mee te werken aan de eerdere wijziging van het Statuut, zoals beoogd in dit wetsontwerp, daar zij inzagen dat een te lange periode van onzekerheid met name voor Aruba negatieve effecten zou kunnen hebben. Een procedure zoals zij eerder schetsten achtten zij dan wel noodzakelijk, alvorens tot finale besluitvorming te komen met betrekking tot dit wetsontwerp. Zij vroegen de regering zich ten aanzien van een en ander duidelijk uit te spreken.

De leden van de PvdA-fractie wensten inzicht te krijgen in de randvoorwaarden van de opdracht aan de Gemengde werkgroep modernisering Statuut. Welke termijn heeft de werkgroep voor het opstellen van een advies gekregen? Kan de werkgroep ook adviseren over de status van elk eilandgebied in «de West», over het gewenst aantal landen binnen het Koninkrijk, of over andere modaliteiten voor de status in het Koninkrijk voor de verschillende eilandgebieden, of dient uitgegaan te worden van de status conform dit voorstel van rijkswet, of vormt wellicht de in de Schets geformuleerde optie van 4 landen in het Koninkrijk een mogelijk uitgangspunt voor de werkgroep? Tevens vroegen deze leden om een analyse van de wijze waarop eilandgebieden met een geringe bevolkingsomvang in het Caraïbisch gebied, die met met name Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk een band hebben gehouden, dit hebben geregeld.

De leden van de VVD-fractie opperden tenslotte enige aarzeling met betrekking tot de aankondiging door de regering van de modernisering van het Statuut. Wat beoogt de regering daar zoal mee, zo vroegen zij. Op het stuk van de mensenrechten is het Statuut immers duidelijk? Ook kent het Statuut bestuurlijke middelen om in te grijpen ingeval er sprake is van stelselmatige schending van de mensenrechten en/of stelselmatig wanbestuur. Momenteel speelt in Koninkrijksverband de kwestie van het wanbestuur, dat door een onderzoekscommissie is toegeschreven aan het eilandgouvernement van *Sint Maarten*. De leden van de VVD-fractie wilden gaarne op de hoogte gesteld worden welke maatregelen de regering terzake zal nemen en of een en ander inderdaad aanleiding geeft het Statuut anders te formuleren. Het was hun indruk, dat het probleem meer betreft de politieke wil om handelend op te treden in dit soort gevallen dan de onmogelijkheid om zulks te doen op grond van de geldende Statuutsbepalingen. Nu de leden van de VVD-fractie meenden, dat een toetsingsconferentie over de toekomstige staatkundige verhoudingen tussen de rijkdelen en de eilanden onontkoombaar is om een impasse terzake te voorkomen, vroegen zij de regering om te bevorderen dat de ambtelijke en bestuurlijke expertise in de drie rijkdelen vooral wordt ingezet ter ondersteuning van de beoogde Koninkrijkswerkgroep. Dat leek deze leden belangrijker dan het inzetten van deze expertise voor een toch meer technisch van aard zijnde modernisering van het Statuut.

De leden van de SGP-fractie informeerden naar de huidige opvattingen

die op Aruba en de onderscheiden eilandgebieden van de Nederlandse Antillen leven ten aanzien van de staatkundige vormgeving van de band met het Koninkrijk.

De leden van de GPV-fractie konden instemmen met het voornemen te komen tot een algehele herziening van het Statuut. De argumenten die de regering daarvoor in de memorie van toelichting noemt achtten zij valide. Welke termijn staat de regering daarbij voor ogen? Wel meenden zij, dat het gezamenlijk werken aan een herziening van het Statuut met een ongewenste hypotheek wordt belast als voor één van de deelnemers aan het daarvoor benodigde overleg, reeds in het Statuut is vastgelegd dat zelfstandig een beslissing tot onafhankelijkheid kan worden genomen.

Een herziening van het Statuut kan pas dan slagen wanneer alle betrokken partners het voornemen hebben onder de vernieuwde verhoudingen gezamenlijk staatkundig de toekomst in te gaan. Aan die noodzakelijke politieke wil en consensus wordt bij voorbaat afbreuk gedaan wanneer Aruba zonder instemming van de andere partners de band met datzelfde Statuut kan beëindigen, aldus de leden van de GPV-fractie.

6. Artikelen

Voorgestelde artikel 58 en 60

Waarom, vroegen de PvdA-leden, is in artikel 58 sub. 3 en in artikel 60 sub. 1 gekozen voor een twee derden meerderheid van «zitting hebbende» leden, en niet voor een twee derden meerderheid van «aan de stemming deelnemende» leden?

Voorgesteld artikel 60

De leden van de PvdA-fractie wensten de volgende vragen over de in dit artikel onder sub. 1 genoemde «goedkeuring van de toekomstige constitutie door de Staten van Aruba met een meerderheid van ten minste twee derden van de stemmen van de zitting hebbende leden», aan de regering voor te leggen:

– Waar hier gesproken wordt over de «toekomstige constitutie», kan daar volstaan worden met de «schets van een toekomstige constitutie» uit artikel 58 sub. 2?

Zo neen, in welke vorm dient de «toekomstige constitutie» dan goedgekeurd te worden?

– Betreft het hier ook een «goedkeuring» bij landsverordening?

De voorzitter van de Commissie,
Wiebenga

De griffier van de Commissie,
Hillen